

Glava IV

Elektronska trgovina

deo 3.

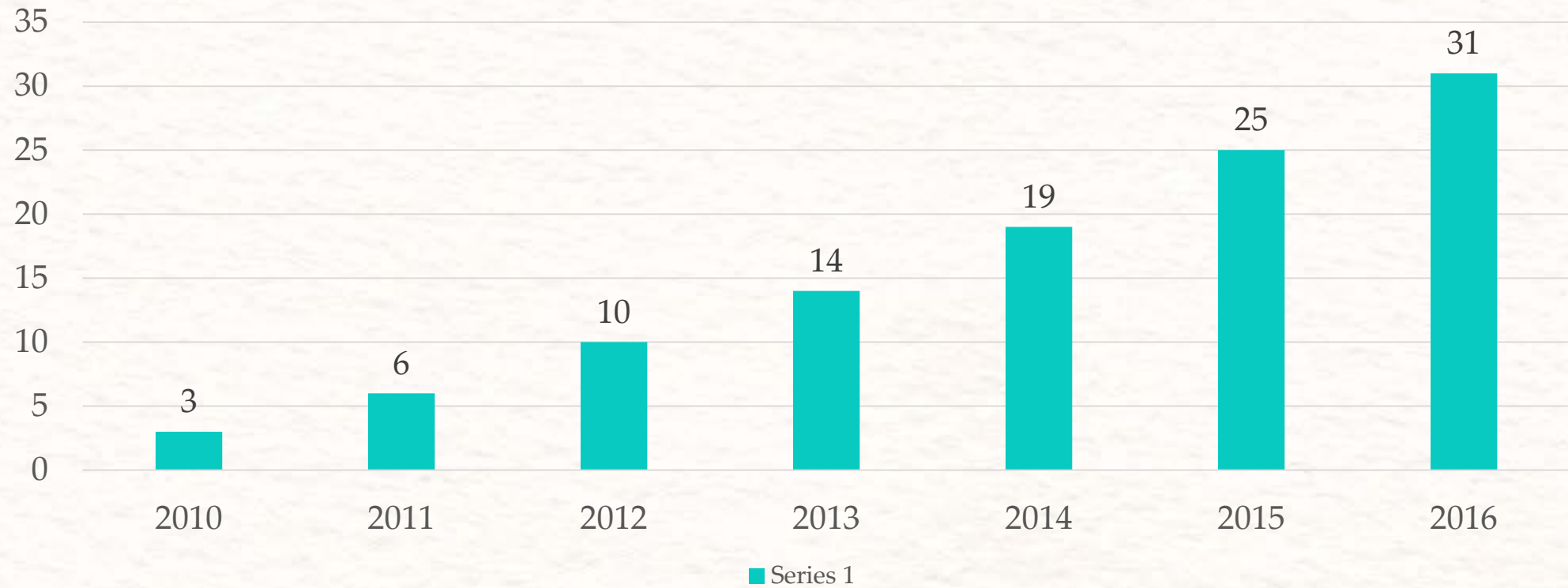
Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad
Predmet: Elektronska trgovina

Mobilna trgovina

- Pod **mobilnom trgovinom** podrazumevamo onaj segment elektronske trgovine koji se obavlja **primenom bežičnih uređaja ili prenosivih uređaja**;
- Mobilna trgovina predstavlja sve poslovne transakcije i plaćanja koja se obavljaju bez primene računara;
- **Mobilna trgovina** predstavlja obavljanje trgovinskih transakcija **korišćenjem mobilnih uređaja** odnosno tehnologija, a njihovo korišćenje podrazumeva i **bežični pristup Internetu**;

- Mobilna trgovina je aktivnost elektronske trgovine koja najdinamičnije raste početkom XXI veka;
- Prema nekim procenama, mobilna trgovina će sa nivoa od oko 3 milijarde USD, udesetostručiti za 6 god

Promet u globalnoj mobilnoj trgovini, milijarde USD

- Očekivanja su da će mobilna trgovina da poveća svoj udeo u ukupnoj elektronskoj trgovini **na 7% u 2016. god.**
- 2009. god. 4% trgovaca imalo je Internet strane namenjene pristupu sa mobinog telefona, 2010. god. 12%; 2011. god. 37%;
- Japanski operater NTT je razvio DoCoMo servis koji omogućava mobilnu trgovinu od 1999. god.

- Prednost mobilnih uređaja je što su mali i prenosivi i zahtevaju manja ulaganja nego što su ulaganja u nabavku računara;
- Mobilni uređaji skoro isključivo koriste bežični Internet tako da se mogu koristiti sa bilo kog mesta, i nisu lokacijski ograničeni kao desktop računari;

- Istraživanja pokazuju da su najčešći razlozi zbog kojih potrošači kupuju putem mobilnih uređaja:
 - Zato što je zgodno jer se kupovina može obaviti sa bilo kog mesta (68%);
 - Zato što postoje specijalne ponude u mobilnoj trgovini (52%);
 - Zato što je lako uporediti cene i naći najbolju ponudu (48%)
 - Zato što proizvodi koji se kupuju u mobilnoj trgovini nisu raspoloživi u prodavnici (41%)

Najznačajniji trgovci u globalnoj mobilnoj trgovini, 2011. god.

Rang	Preduzeće	Promet u mobilnoj trgovini (mil.)		Rang po rastu 2011/2010
		2011	2010	
1.	Amazon.com	2.000,0	1.000,0	1
2.	Apple Inc	933,8	747,0	2
3.	Marriott International	144,0	72,0	4
4.	Walmart Stores Inc	127,6	45,9	3
5.	InterContinental Hotels & Spa	120,0	65,0	6
6.	Hilton Worldwide	100,0	50,0	7
7.	Gilt Grupe	85,0	13,6	5
8.	Orbitz LLC	46,6	22,4	9
9.	Staples Inc	45,3	18,0	8
10.	Praceline Inc	38,8	18,0	10

- Kod mobilne maloprodaje veoma je važno da kupovina bude **brza, ugodna i pouzdana**;
- Indeks uspešnosti u mobinoj trgovini (Keynote);
- Indeks prati dva kriterijuma:
 - **Vreme odziva**, koje se meri u sekundama i predstavlja vreme koje je potrebno da se Internet strana učita na mobilnom telefonu;
 - **Stopa uspešnosti**, koja predstavlja odnos ukupnih uspešnih učitavanja Internet strane prema ukupnom broju pokušaja učitavanja te Internet strane;

Rank	Target	Response Time (sec)	Success Rate (%)	Page Size (KB)	Elements	Score
1	CVS	4.78	100.00	724	123	898.00
2	Dell	5.37	100.00	2454	47	863.00
3	Staples	4.26	99.85	821	61	850.00
4	Toolfetch.com	1.62	99.55	108	11	848.00
5	eBay	5.00	99.84	648	75	838.00
6	Rakuten.com Shopping	7.34	100.00	1992	174	814.00
7	Amazon.com	5.51	99.83	916	106	811.00
8	Grainger	4.58	99.65	238	56	794.00
9	L.L. Bean	8.56	100.00	1759	102	770.00
9	Foot Locker	7.12	99.85	1486	146	770.00
11	Newegg.com	8.31	99.85	655	51	743.00
12	Walgreens	6.65	99.70	1182	111	740.00
13	HSN	9.47	100.00	1916	150	737.00
14	J Crew	10.67	100.00	2851	144	689.00
15	Sears	10.14	100.00	2147	219	685.00

Elektronska trgovina između fizičkih lica

- Pre pojave elektronske trgovine razmena između fizičkih lica je bila sporadična (prodaja putem novinskih oglasa, sajmovi razmene zimske opreme, garažne prodaje u SAD);
- Elektronska tehnologija je omogućila da se ovaj kontakt mnogo brže i efikasnije uspostavi;

- Većina autora smatra da je ovakav vid trgovine nastao na osnovama **virtuelnih društvenih zajednica** koje postoje na Internetu i okupljaju ljude istih interesovanja ili sličnog porekla, statusa i sl.
- Virtuelne zajednice predstavljaju popularne društvenu sredinu u kojoj ljudi komuniciraju razmenom informacija, ideja i saveta vezanih za njihov zajednički interes;
- Ova vrsta trgovine se u literaturi naziva i *elektronska trgovina zasnovana na društvenim mrežama* (E-commerce based on social networks – ENS)

- Najčešći vidovi elektronske trgovine između fizičkih lica se ostvaruje putem:
 1. Elektronskih aukcija, i
 2. Klasifikovanih elektronskih oglasa;

- **Elektronske aukcije** podrazumevaju aukcijski metod trgovine koji se obavlja primenom informaciono-komunikacionih tehnologija;
- Prednosti internet aukcija su to što uključuju potencijalno **veliki broj kupaca i prodavaca, geografski nisu ograničene, mogu se obaljati u bilo koje vreme;**
- Ipak, roba se ne može tako lako vratiti prodavcu i ostaju nerešena pitanja vezana za poreski i carinski tretman;

- Aukcije su veoma formalizovane aktivnosti. Procedura Internet aukcija se sastoji iz nekoliko faza:
 - **Registracija prodavca i kupaca** (kreiranje profila);
 - **Pripreme odgovarajućeg aukcijskog događaja**, što uključuje i opisivanje proizvoda, ustanovljenje pravila;
 - **Planiranje i oglašavanje aukcije**, što podrazumeva pažljivo planiranje prodaje sličnih predmeta i uspešno oglašavanje;
 - **Nadmetanje na aukciji**, prikupljanjem i registrovanjem ponuda, određivanjem minimuma mogućeg podizanja cene;
 - **Ocena ponuda i zaključenje aukcije**, izborom najbolje ponude;
 - **Likvidacija aukcijske robe**, organizovanje plaćanja po postignutoj ceni na aukciji;

Deset najvećih aukcijskih portala na Internetu

Rang	Portal	Internet adresa
1.	eBuy	www.ebuy.com
2.	uBid	www.ubid.com
3.	Bidz.com	www.bidz.com
4.	Online Auctions	www.onlineauctions.com
5.	WeBidz	http://webidz.com/
6.	WebStore	www.webstore.com
7.	Cqout	www.cqout.com
8.	Auction-Warehouse	www.auction-warehouse.com
9.	ePier	http://epier.com/
10.	Its Gotta Go	www.itsgottago.com

First Item Sold on eBay

- Sold for USD 14 – A laser pointer that was broken

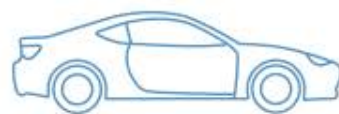
- **Elektronski klasifikovani oglasi** predstavljaju elektronsku verziju oglasa pojedinca koji su se pre isključivo pojavljivali u dnevnim novinama;
- Internet je doveo do revolucije u oglasima jer je omogućio bolje pretraživanje oglasa i privukao globalnu publiku;
- Oglasi su klasifikovani jer se njihova sistematizacija vrši po sličnosti u određene grupe, radi lakšeg pronalaženja

Nekretnine
83932

Posao
716

Polovni automobili i delovi
69103

Računari
8860

Građevinarstvo
8501

Poljoprivreda
12015

Mašine, alati i oprema
15769

Usluge
9259

Telefoni
12991

Kućni aparati
7253

Nameštaj i pokućstvo
11971

Odmor
4193

Audio, TV, foto

Knjige

Antikviteti i kolekcionarstvo

Odeća, obuća, dodaci

Kućni ljubimci

Sport i rekreacija

Elektronsko poslovanje u spoljnoj trgovini

- Tri glavne pokretačke snage ekonomske globalizacije su **liberalizacija, deregulacija kretanja kapitala i otvaranje nacionalnih tržišta za trgovinu** i sve veća primena **informaciono-komunikacionih tehnologija** u savremenom poslovanju;
- Primena informaciono-komunikacionih tehnologija čini da poslovanje preduzeća postane globalna aktivnost;

- Značajan napredak u razvoju međunarodne trgovine donela je primena Interneta;
- Značaj primene informaciono-komunikacionih tehnologija u međunarodnoj trgovini se može pratiti po pojedinim fazama;
- **Prva faza je faza pregovora i zaključenja ugovora o konkretnom spoljnotrgovinskom poslu;**

- Najveću revoluciju u poslovnim komunikacijama omogućila je primena **elektronske razmene podataka** (Electronic Data Interchange – **EDI**);
- Podrazumeva razmenu standardizovanih elektronskih poruka između poslovnih partnera koje zamenjuju papirne dokumente;
- Ove poruke se kreiraju po međunarodnim UN/EDIFACT standardima;

- Prvi korak u kreiranju spoljnotrgovinskog dokumenta u elektronskoj verziji bio je rad brojnih međunarodnih organizacija na standardizaciji poslovne dokumentacije;
- Međunarodna trgovinska komora iz Pariza (ICC) – standardizacija trgovinske dokumentacije;
- Međunarodna federacija udruženja špeditera (FIATA) – standardizacija transportne dokumentacije;
- Svetska carinska organizacija (WCO) – standardizacija carinskih dokumenata;

- **Standardizacija** podrazumeva određivanje **formata određenih dokumenata**, tako da se oni mogu kreirati samo u tako propisanom formatu;
- Ovo omogućava da se svako polje sa podacima u dokumentu može digitalizovati, odnosno prevoditi u elektronski oblik;
- Tako digitalizovani podaci sa dokumenta se razmenjuju između računara poslovnih partnera;

- Studija STO o elektronskoj trgovini, (dokument od 42 strane):
- Aviopoštom slanje košta \$7,40 i traje 5 dana;
- Putem kurira troškovi su \$26,25 i stiže na odredište za 24h;
- Slanje telefaksom košta \$28,83 i dokument stiže za 21 min;
- Elektronskom poštom košta 10 centi i stiže na odredište za 2 minuta;

- Kada se ugovor zaključi pristupa se realizaciji ugovora, što podrazumeva dostavu robe od strane prodavca kupcu, dok je kupac dužan da plati robu;
- U dostavi robe najznačajniji je **segment transporta robe** od prodavca kupcu, kao i **fazi carinjenja**, kada roba prelazi nacionalnu granicu;

- U fazi transporta se primenjuju odgovarajuće EDI poruke, od kojih su najznačajnije:
- **Nalog o otpremi (IFTMIN)**- kojim se špediteru daju instrukcije;
- **Otpremnica (DESADV)** – kojom se roba predaje transporteru;

- Studija Azijsko-pacifičkog ekonomskog foruma (APEC) da su uštede primenom elektronske dokumentacije:
- Kod transporta uglja 1,5% od vrednosti transportovane robe;
- Kod transporta pirinča 2,2%;
- Kod transporta delova za mašine 3,1%;
- Kod transporta šećera 4,4%;
- Uštede mogu ići i do 15% vrednosti transportovane robe ako se vrši avionskim putem;

- U transportu su posebno značajna **dokumenta čijim posedovanjem se dokazuje vlasništvo robe**, dokumenti sa statusom HOV;
- Takvi dokumenti su **konosman** (Bill of Lading) i **skladišnica**;
- U prevođenju ovih dokumenata na elektronski oblik pojavio se problem kako označiti koja elektronska verzija dokumenta predstavlja original;
- Ovo je rešeno primenom elektronskog potpisa;

- **Praćenje robe (Tracking)** je važna funkcija prilikom transporta koju omogućava primena IKT;
- Praćenje robe u transportu je omogućeno primenom tehnologija **elektronske numeracije artikala (GS1)** i **radiofrekvencijske identifikacije (RFID)**;
- **Serijski kod kontejnera za otpremu (Serial Shipping Container Code) SSCC**;
- Ovaj broj se dodeljuje jednom kontejneru i on ga nosi dok god je u upotrebi;

- Struktura SSCC broja se sastoji od dopunske cifre, broja kompanije, serijskog broja kontejnera i kontrolnog broja i ima ukupno 18 cifara;

Primjer logističke naljepnice:

Naljepnica formata A5

PROBNA TVRTKA d.o.o.
Probna ulica bb
12345 GRAD

LOGOO
LOGOO

PROBNI PROIZVOD

PALETA - 16 kom x 20 Kg

EAN BROJ POJEDINAČNOG PAKIRANJA: **385 1234 00001 7** KOLIČINA: **16 KOM**
UPOTREBLJIVO DO: **15.06.2005.** BATCH: **ABCD1234**

SSCC: **0 385 1234 000000123 6**

(02)03851234000017(37)16

(15)050615(10)ABCD1234

(00)038512340000001236

- **Radiofrekventna identifikacija** je tehnologija koja koristi radio talase za automatsko prikupljanje podataka koji omogućavaju prihvatanje i prenos podataka bežičnim putem u okviru poslovnih procesa;
- **RDIF** tehnologija prati proizvod pomoću jedinstvenog elektronskog koda određenog za svaki proizvod (EPC) i koji predstavlja univerzalni identifikacioni broj za određene proizvode gde god da se u svetu nalaze;

- Praćenje je moguće jer se ovaj kod skenira na odabranim mestima, prilikom ulaska u luku, prilikom ulaska u transportno sredstvo, prilikom ulaska u skladište i sl.
- Koristi od RFID tehnologije potiču od njenih sposobnosti pružanja blagovremenih informacija, gde se razmena podataka između objekta i sistema ostvaruje automatski i povezane su sa **efikasnosti, preciznosti i bezbednosti upravljanja lancima snabdevanja i zalihama uz propratne uštede u troškovima;**

- Zahvaljujući primeni IKT i Interneta razmena dokumenata između osiguravajućih kompanija i preduzeća koja osiguravaju robu u međunarodnom transportu ostvaruje se elektronskim putem;
- UN/EDIFACT predviđeno je nekoliko elektronskih poruka:
- INSPRE – Premija osiguranja koja služi kao elektronska polisa osiguranja;
- PRPAID – Potvrda o uplati premije osiguranja;

- U fazi carinjenja robe ostvaruju se najveće uštede od primene IKT;
- Kao najznačajnije funkcije carine navode se:
 1. Prikupljanje prihoda od carina i poreza;
 2. Prikupljanje podataka za statistiku spoljne trgovine;
 3. Primena mera iz oblasti spoljnotrgovinskog režima, vezanih za očuvanje dobrobiti i zdravlja stanovništva;
 4. Primena mera zaštite domaće privrede od inostrane konkurencije;

- Carinska procedura podrazumeva da se ova registracija izvoza i uvoza vrši predajom odgovarajuće dokumentacije carinskoj službi, najčešće nazvana **carinska deklaracija**;
- **CUSDEC** – carinska deklaracija u elektronskom obliku
- Primena elektronske tehnologije u carinskom postupku može da dovede do značajnih ušteda u poslovanju, jer procene su da troškovi pripreme dokumentacije za carinjenje koštaju 8% pa čak i 15% vrednosti robe kojom se trguje;

- **Automatizovani sistem za izvoz** razvijen od Carinske službe SAD još 1995. god.;
- U početku je veza sa američkom carinom ostvarivana privatnim mrežama, a od 1999. god. sistemu se može pristupiti preko Interneta;
- Od 2008. god. elektronska prijava je obavezna i jedina moguća prijava izvoza;
- Od 2008. god. i EU je donela odluku da se radi na stvaranju okruženja za carinjenje i međunarodnu trgovinu u kome neće biti potrebe za papirnom dokumentacijom;

- **Automatizovani sistem za carinske podatke (ASYCUDA)** je program za organizaciju carinjenja robe elektronskim putem koji je UNCTAD razvio za pomoć zemljama u razvoju;
- Ovaj sistem pokriva većinu procedura kako izvoz i uvoz, tako i tranzit i prilagođen je za prikupljanje statističkih podataka o spoljnoj trgovini;
- Danas ovaj sistem koristi preko 90 država;

- On se zasniva na principima elektronske razmene podataka i koristi UN/EDIFACT standarde za kreiranje elektronskih poruka;
- Ovaj program je unapređen tako da se danas koristi ASYCUDA++;
- 1996. Svetska carinska organizacija je osnovala Potkomitet za upravljanje informacijama;
- Najznačajniji doprinos je WCO Data Model koji propisuje harmonizovane zahteve za podacima u komunikaciji između svih subjekata uključenih u spoljnu trgovinu i nadzor granice;

- U **fazi plaćanja** je IKT primenjena još od sedamdesetih godina XX veka;
- Elektronska plaćanja su najrazvijeniji segment u oblasti elektronskog poslovanja;
- Međunarodna plaćanja su olakšana pojavom elektronskih interbankarskih mreža, npr. SWIFT;